

კახეთში მოქმედი „წითელ რაზმელები“ და იოსებ ჯულაშვილი
(სტალინი)
(საარქივო მასალების მიხედვით)

სიმაშვილი თენგიზ

თელავის იაკობ გოგებაშვილის სახელობის
თელავის სახელმწიფო უნივერსიტეტი
<https://doi.org/10.52340/tuw.2023.01.36.06>

აბსტრაქტი. 1905-1914 წლებში აღმოსავლეთ საქართველოში - კახეთში და კერძოდ თელავის მაზრაში, აქტიურად მოქმედებდნენ „წითელი რაზმები“, რომლებიც იყვნენ სხვადასხვა რევოლუციური პარტიის, მათ შორის სოციალ-დემოკრატების გავლენის ქვეშ და ეწეოდნენ ტერორისტულ და „ექსპროპრიაციულ“ საქმიანობას.

ქალაქ თელავში 1905-1907 წლების რევოლუციის პერიოდში, ასევე შემდგომ წლებში სისტემატურად ხდებოდა ტერორისტული აქტები, რომლებსაც ძირითადად თელაველი სოციალ-დემოკრატიული პარტიის ადგილობრივ ორგანიზაციასთან დაკავშირებული ტერორისტები ე.წ. „ჯგუფისტები“ ჩადიოდნენ. საარქივო მასალების მიხედვით, თელაველი „ჯგუფისტები“ საკმაოდ აქტიურად მოქმედებდნენ 1906-1908 წლებში.

სხვადასხვა საარქივო დოკუმენტების ანალიზიდან ჩანს, რომ პროვინციებში რევოლუციური აგიტაციის წარმოების, „წითელი რაზმების“ ჩამოყალიბების, მიზნით, 1906 წლის იანვარში იოსებ ჯულაშვილი ჩასულა აღმოსავლეთ საქართველოში - ქალაქ თელავში. ეს დასტურდება საქართველოს ეროვნული არქივის, შინაგან საქმეთა სამინისტროს არქივის, ასევე თელავის ისტორიული მუზეუმის ფონდებში დაცული მასალებით.

საკვანძო სიტყვები: თელავი, კახეთი, რევოლუცია, ტერორისტები, იოსებ ჯულაშვილი (სტალინი)

ტექსტი:

1905-1907 წლების რევოლუციის პერიოდში, თბილისში სხვადასხვა პარტიის ფრთებქვეშ იქმნებოდა შეიარაღებული რაზმები, რომლებსაც თბილისის უბნებში ტერიტორიულად მათი მდებარეობის შესაბამისად: „მთაწმინდის ჯგუფად“, „ვერის ჯგუფად“, „ხარფუხის ჯგუფად“, ხოლო მათ წევრებს - „ჯგუფისტებად“ მოიხსენიებდნენ. (სიმაშვილი, თ. 2012:12)

1905-1914 წლებში აღმოსავლეთ საქართველოში - კახეთში და კერძოდ თელავის მაზრაში, აქტიურად მოქმედებდნენ „წითელი რაზმები“, რომლებიც იყვნენ სხვადასხვა რევოლუციური პარტიის მათ შორის, სოციალ-დემოკრატების გავლენის ქვეშ და ეწეოდნენ ტერორისტულ და ექსპროპრიაციულ საქმიანობას.

ჩვენს ხელთ არსებული მასალები პირდაპირ ადასტურებენ კახელ „წითელ რაზმელებს“ და „მთაწმინდის ჯგუფის“ წევრების მჭიდრო კავშირს. საქართველოს ეროვნული არქივის, შინაგან საქმეთა სამინისტროს არქივის, ასევე თელავის ისტორიული მუზეუმის ფონდებში დაცულია დოკუმენტები, რომლებიც საკმაოდ საინტერესო ინფორმაციას გვაწვდიან იოსებ ჯულაშვილის (სტალინი) კავშირებთან

დაკავშირებით აღმოსავლეთ საქართველოში, კერძოდ კახეთში და თელავში მოქმედ „წითელ რაზმელებთან“ და ტერორისტულ ჯგუფებთან.

მასალების მიხედვით, თბილისელ „ჯგუფისტებთან“, უფრო სწორედ „მთაწმინდის ჯგუფის“ წევრებთან დაკავშირებული კახეთში მოქმედი ცნობილი „წითელ რაზმელები“ და საარქივო მასალებში „თელაველ ჯგუფისტებად“ მოხსენიებული პირები: აქვსენტი სიღამონიძე, ხარება ჯიბუტი, გოგია კენკიშვილი, სოლია (სოლკა) ბიწკინაშვილი, არშაკა არუთინოვი, ზალიკო სვიმონიშვილი, გიორგი ბერძენიშვილი (ჟორჟიკა), ვანო მაისურაძე (ტურა), კოტე გურგენიშვილი და სხვები (შსსა, 8, 11: 97-100).

საკვლევ საკითხთან კავშირში, საინტერესოა 1935 წლის 22 სექტემბრით დათარიღებული „თელავის რაიონის ძველი რევოლუციონერების თათბირის სხდომის ოქმი“-ს შინაარსი. ირკვევა, რომ თელავიდან და თელავის რაიონიდან ოთხმოცდათხუთმეტი (95) ადამიანი დასწრებია სხდომას.

სხდომის ამ ოქმში, რევოლუციის დროს მოქმედი თელავის „წითელი რაზმის“ მიერ ჩადენილი ტერორისტული და ექსპროპრიაციული აქტების შესახებაა საუბარი: „წინანდლის მამულში გაგზავნილ იქნა ასი ათასი (100 000) მანეთი. ეს უკვე იცოდა რაზმმა. რაზმელები ექვსი კაცით შემდგარი „ხუნხუზას“ (ვანო ალიხანაშვილი) მეთაურობით გაემგზავრნენ წინანდლის მიმართულებით და ნასომხრის ბოგირთან, როდესაც ფოსტის ტროიკა მიუახლოვდა ბოგირს და კაზაკების ასეული 100 ნაბიჯის მანძილზე მისდევდა ატყდა სროლა. დაჭრილ იქნენ ტროიკის ცხენები და ფული მთლიანად გატაცებულ იქნა ხარებას და ყაველაშვილის მიერ, კაზახებთან სროლის დროს დაიჭრა ოფიცერი, ხუნხუზა და ა. არუთინოვი. ოთხმა რაზმელმა სროლით შეაფარა თავი ტყეს. ფული ათი ათასი (10 000) მანეთი გადატანილ იქნა რუისპირში ამხ. მ. ჟღენტის ოჯახში, ხოლო დანარჩენი ორი ფულის ჩანთა, რომელიც დალუქული იყო უნდა ყოფილიყო სამასი ათასი (300 მანეთი მიიტანეს სერგო დანდუროვთან, რომელმაც განაცხადა, რომ მხოლოდ აღმოჩნდა ოთხმოცდაექვსი (86000) ათასი მანეთი, დანარჩენი ორას თოთხმეტი ათასი (214000) მანეთი უკვალოდ დაიკარგა” (საია, 2417, 236: 3). დოკუმენტის მიხედვით, ისინი ასევე ადასტურებდნენ იოსებ ჯულაშვილის ჩასვლას თელავში და მის კავშირებს ადგილობრივ რევოლუციონერებთან (საია, 2417, 236: 3).

კახეთის რეგიონალურ არქივში დაცულ, 1930-იან წლებში დაწერილ ავტობიოგრაფიაში „ექსპროპრიაციის“ ამ ფაქტს ასე იხსენებს ზემომოყვანილ დოკუმენტში ნახსენები არშაკა არუთინოვი: „ვანო ალიხანაშვილის მეთაურობით წავედით ფოსტაზე დასაცემად. დავუხვდით კისისხევის ბოლოზე და გავიტაცეთ ფოსტა. ესენი ვიყავით: ალიხანაშვილი ვანო, ძია ყაველაშვილი, არშაკა არუთინოვი - თვით მე, გიო ძულიაშვილი, ნიკო ღვინიაშვილი, ვანო ავაქოვი, მიშა ჟღენტი, ერთი პირი მეტსახელით პროლეტარი“. აქვე იგი აქვსენტი სიღამონიძეს, როგორც თელავში შექმნილი პირველი „წითელი რაზმის“ მეთაურს ისე მოიხსენიებს - „1905 წელს ხაშმიდან ჩამოვიდა ვანო ალიხანაშვილი, რომელმაც უფრო დაამკვიდრა რაზმის მეთაურობა. რაზმის მეთაურად ითვლებოდნენ ვანო ალიხანაშვილი და აქვსენტი სიღამონიძე” (შსსა, 93, 35: 1-2).

თელავის ისტორიულ მუზეუმში, დაცულია არშაკა არუთინოვის სხვა მოგონება,

სადაც იგი ამ „ექსპროპრიაციაზე“ წერს: „სულ პირველად დავეცით წინანდლის უეზდის არტელშიკს მუზნეცოვს, წავართვით 8 000 მანეთამდე. ეს მოხდა ნასომხრის აქედან, შალაურის ხევში. ეს იყო 1906 წლის მკათათვეს. მაშინ მარტო ცხენი დავჭერით. მეთაურად ვანო ალიხანაშვილი გვყავდა“ (არუთინოვი:5).

ამ ადამიანებს, როგორც აღვნიშნეთ საარქივო მასალებში „თელაველ ჯგუფისტებადაც“ მოიხსენიებენ. თელავის მაზრის უფროსის მიერ, თელავის მაზრის სოციალ-პოლიტიკური მდგომარეობის შესახებ დაწერილ, 1907 წლის წლიურ ანგარიშში აღნიშნულია, რომ ქალაქ თელავში 1905-1906 წლებში რევოლუციური მოძრაობის დროს სისტემატურად ხდებოდა ძარცვა, ყაჩაღობა და ტერორისტული აქტები, რომლებსაც ძირითადად თელაველი „ჯგუფისტები“ ჩადიოდნენ: „მაზრის მდგომარეობის ამსახველ გასული წლის ანგარიშში (1906) მართალია ნათქვამია, რომ „ჯგუფისტებთან“ დაკავშირებით სიტუაცია უკეთესობისკენაა შეცვლილი, მაგრამ საქმე მთლად კარგად არაა. „ჯგუფისტების“ ორგანიზაციის ბევრი წევრი დაჭერილია - ძულიაშვილი, ეგოროვი, ბერძენოვი, ცინცაძე, ზურაბოვი, ყაველაშვილი, მოძღვრიშვილი, ინაევი, მურადაშვილი, ციხისთავი. „ჯგუფისტების“ ორგანიზაცია მართალია შესუსტდა, მაგრამ ის, რომ ტერორისტული აქტების ჩადენაში დამნაშავე ყველა პირი არაა დაპატიმრებული ჩანს იქიდანაც, რომ 1906 წელს მკვლელობები და ძარცვები არ შემცირდა და თელავის მაზრაში სამხედრო მდგომარეობის მოხსნის შემდეგ „ჯგუფისტების“ შემცირებული რაოდენობა გაათმაგდა და შესაძლებელია, ახალი მსხვილი ბანდა ჩამოყალიბდეს.“ „ჯგუფისტების“ ოპერირების ადგილებად ქალაქი თელავი და მისი მიმდებარე სოფლები - ვარდისუბანი, კურდღელაური, გულგულაა დასახელებული. მასალაში ჩამოთვლილია თელაველი „ჯგუფისტების“ მიერ ჩადენილი მკვლელობები და განხორციელებული თავდასხმები (სცსა, 17, 6341: 33-34).

საარქივო მასალების მიხედვით, თელავში „ჯგუფისტები“ საკმაოდ აქტიურად მოქმედებდნენ 1907-1908 წლებშიც. 1908 წლის ნოემბერით დათარიღებულ თელავის მაზრის უფროსის მოხსენებაში თბილისის გუბერნატორისადმი ვკითხულობთ: „თელავში რევოლუციური მოძრაობის წამმართველი თელავის „კოლექტივია“, რომელიც შედგება თელაველი ივანე ცინცაძის, ტიგრან ნარიმანოვის, ბუღდან ეგოროვის, თაზო ერმილეს ძე სვიმონოვის, ბაგრატ ვანელის, გრიგორ ბუიშვილის, მიხეილ ამონაშვილის, ტატო დიასამიძის, გრიგოლ ფირანაშვილის, ბაგრატ სტეპანოვის, გიორგი კურდღელოვის, სარქის ყაზახოვის, ანისიმე და გრიგოლ ჩიკვაძეების, სავვა ჩიდრაშვილისა და ივანე ჯავახიშვილისგან“ (სცსა, 17, 6341: 34).

ამავე მოხსენების მიხედვით: „თელავის მაზრაში ორი მოქმედი ბანდა იყო: 1. პირველი ჯგუფი, ტერორისტების ხარებასა და გოგიას ხელმძღვანელობით. მასში შედიოდნენ ზალიკო სვიმონიშვილი. თელავის მცხოვრები არშაკ არუთინოვი (მეტსახელი - ბეგიას ბიჭი), სოფელ კურდღელაურის მცხოვრები ალექსანდრე სუხიტაშვილი (მეტსახელი - პეტუშოკ), მიხეილ მაყაევი 2. მეორე ჯგუფი - „შანტაჟისტების შაიკა“, რომელიც ოპერირებული იყო თელავის მაზრაში და წარმოადგენდა იმ ბანდის ნარჩენებს, რომელიც ფიგურირებდა თელაველი ვაჭრების იარაღოვის და სისოევის გატაცებაში.“ ამავე ბანდის წევრად იხსენიება იყალთოელი გიორგი ბერძენიშვილიც, მეტსახელად „ჟორჟიკა“ (სცსა, 94, 45: 46-48).

1909 წლის 5 ივნისს, თელავის მაზრის უფროსის მოვალეობის შემსრულებელი ირაკლი ბარათოვი წერდა: „ხარება და გოგია სოციალ-დემოკრატიული პარტიის ტერორისტები არიან” (სცსა, 153, 1582: 4). იმავე წლით დათარიღებულ სხვა მასალაში კი ნათქვამია: „ზალიკო სვიმონიშვილი სოციალ-დემოკრატიული პარტიის წევრია და პარტიის მიერ გამოტანილ განაჩენებს ასრულებს - ანხორციელებს ტერორისტულ აქტებს” (სცსა, 113, 726: 30).

სხვადასხვა საარქივო დოკუმენტების ანალიზიდან ჩანს, რომ პროვინციებში ტერორისტული ორგანიზაციების ჩამოყალიბების, რევოლუციური აგიტაციის წარმოების მიზნით, 1906 წლის იანვარში იოსებ ჯულაშვილი ჩასულა აღმოსავლეთ საქართველოში - ქალაქ თელავში (შსსა, 8, 310:307).

საქართველოს შინაგან საქმეთა სამინისტროს პარტიული არქივის ფონდებში დაცულ, ქალაქ თელავში და თელავის რაიონში მცხოვრები ძველი რევოლუციონერების, საბჭოთა პერიოდში დაწერილ მოგონებებში საუბარია, 1906 წლის დასაწყისში ქალაქ თელავში და მის მეზობლად მდებარე სოფლებში, იოსებ ჯულაშვილის (სტალინი) ჩასვლაზე და მის რევოლუციურ საქმიანობაზე.

ერთ-ერთ დოკუმენტში, რომელიც ეკუთვნის თელავის მაზრის სოფელ იყალთოს მცხოვრებ ნიკოლოზ ზაქროს ძე ზამუკაშვილს, აღწერილია იოსებ ჯულაშვილის მონაწილეობა, თელავის მაზრის სოფელ ოსიაურში გამართულ მიტინგზე: „ამხანაგი კობა მიტინგზე შეეხო თვითმპყრობელობის რეპრესია-რეაქციას და შავი რაზმების მოქმედებას. მწვავედ დასვა საკითხი წითელი რაზმების შექმნისა და მათი ხელმძღვანელების გამოყოფის შესახებ. და მართლაც, მიტინგის დამთავრებისთანავე გამოყოფილ იქნენ თელავისა და სიღნაღის მაზრის წითელი რაზმების ხელმძღვანელები” (შსსა, 8, 17: 38-40). თელავის მაზრის სოფელ კურდღელაურის მკვიდრის, ვანო დიმიტრის ძე ებელაშვილის მოგონებაშიც ვკითხულობთ, რომ იგი: „ესწრებოდა კრებას სოფელ ოსიაურში, სადაც სიტყვით გამოვიდა კობა... ასევე ესწრებოდა კრებას თვითმპყრობილების წინააღმდეგ თელავის მახლობლად, ძველ შუამთაში, სადაც კვლავ გამოვიდა „კობა” სიტყვით” (შსსა, 8, 58: 10).

სხვა დოკუმენტში, რომლის ავტორებიც არიან ქალაქ თელავის მცხოვრებლები, ნათქვამია: „განსაკუთრებით კარგად გვახსოვს, ერთი ახალგაზრდა ორატორი, რომელსაც ჩვენ კობას ვეძახდით და რომელიც თელავში მოვიდა 1906 წლის გაზაფხულზე და რამდენადაც გვახსოვს, ამხანაგი კობა თელავში დარჩა ორ თვეზე მეტ ხანს. იგი უფრო მეტად ღამეებს ათევდა ჩხუბიანაშვილის ქალებთან, ხან კი ამხანაგ ალექსა ყარაულაშვილთან და სხვებთან. ამხანაგი კობა მუდმივად თელავში არ იყო. იგი ხშირად... ხარება ჯიბუტთან, ბიჭვინაშვილ სოლიასთან ერთად დადიოდა თელავის მაზრის სხვადასხვა სოფლებში, სადაც იწვევდნენ გლეხთა არალეგალურ კრებებსა და მიტინგებს... ამხანაგ კობას ხელმძღვანელობით თავად-აზნაურთა შავი რაზმების საწინააღმდეგოდ შედგა წითელი რაზმი თელავში. რაზმის ხელმძღვანელად გამოყოფილ იქნენ ალექსა ყარაულაშვილი, ხარება ჯიბუტი, სოლია ბიჭვინაშვილი, მელიტონა, აქსენტი სიდამონიძე და სხვები. წითელ რაზმებს მოუხდათ შეტაკება შავ რაზმებლებთან” (შსსა, 8, 17: 41-42).

საქართველოს ცენტრალურ საისტორიო არქივში დაცულ ერთ-ერთ დოკუმენტში, რომელსაც თბილისის სამხედრო პოლიციის განყოფილების უფროსი, 1910 წლის

ივნისში უგზავნის თბილისის ჟანდარმთა საგუბერნიო სამმართველოს უფროსს სოლკა, იგივე სოსია ბიწვინაშვილის შესახებ აღნიშნულია, რომ იგი იყო „რუსეთის სოციალ-დემოკრატიული მუშათა პარტიის თბილისის კომიტეტის თელავის ორგანიზაციის მსხვილი მოღვაწე და ცნობილი ტერორისტი“ (სცსა, 94,53:96). საარქივო მასალებიდან ჩანს, ზემოდასახელებული პირებიც ძირითადად სოციალ-დემოკრატიული მუშათა პარტიის ბოლშევიკური ფრთის მხარდამჭერები იყვნენ.

საქართველოს შინაგან საქმეთა სამინისტროს პარტიული არქივის ფონდებში დაცულია, თელავის მცხოვრების სოსო სტეფანეს ძე აივაზოვის (აივაზაშვილი) მოგონება (შსსა, 93,11:2-6) და მისი ავტობიოგრაფია (შსსა, 93,11:7-9). მოგონებაში ვკითხულობთ: „1906 წლის იანვარში (რიცხვი არ მახსოვს) კობა (იოსებ სტალინი) მოდიოდა თბილისიდან გურჯაანში კონფერენციაზე, რადგან იმას დასდევდა პოლიცია დასაჭერად - ვერ დაესწრო კონფერენციას, ამოვიდა თელავში. ჩემმა ძმამ გიორგიმ და ვანო ალიხანაშვილმა (ხუნხუზა) მოიყვანეს ჩვენსა, საიდანაც გავაპარეთ თბილისში“ (შსსა, 93,11:2-6).

ავტორი ავტობიოგრაფიაში აღარ ამბობს იოსებ ჯუღაშვილის შესახებ არაფერს, სამაგიეროდ ადასტურებს „წითელ რაზმელების“ კონფერენციის ჩატარებას სოფელ ველისციხეში 1906 წელს: „ველისციხის კონფერენციის გადაწყვეტილების თანახმად თელავში დაარსდა სამაზრო შეიარაღებული რაზმები ამხ. ხუნხუზის, მ. ჟღენტის და ა. სიდამონიძის ხელმძღვანელობით.“ ავტობიოგრაფიაში იგი ასევე ახსენებს ხარება ჯობუტს, კირო გელოვანს, აქვსენტი სიდამონიძეს, ქეთო ზარაფიშვილს და თელავის მაზრიდან რევოლუციურ მოძრაობაში აქტიურად ჩაბმულ სხვა პირებს (შსსა, 93,11:7-9).

თელავის ისტორიულ მუზეუმში ასევე დაცულია, თელავის მაცხოვრებლების მოგონებები იოსებ ჯუღაშვილის თელავში ყოფნის შესახებ. მაგალითად, ნიკოლოზ ვაშაძის შესახებ, რევოლუციონერების - ვანო ალიხანაშვილის, ასევე კირო(კირილე) გელოვანის მიერ 1936 დაწერილი წერილებში ვკითხულობთ, რომ ნიკოლოზ ვაშაძე 1906 წელს თელავის მაზრის ბოქაულის თანაშემწე ყოფილა და სწორედ მას გადაურჩენია „კობა“ დაპატიმრებას: „შავი რეაქციის დროს კაზაკების მიერ დაპატიმრებას გადაარჩინეთ ამხ. კობა, რომ თქვენ არა, მაშინ დაპატიმრებულ კობას კაზაკები შურისძიებით მოკლავდნენ. მაშასადამე თქვენ სიკვდილს გადაარჩინეთ ჩვენი ქვეყნის სიამაყე, მსოფლიო პროლეტარიატის საყვარელი ბელადი, ბრძენი გენია, ჩვენი ძვირფასი სტალინი, ესაა უდიდესი საქმე“ (ვაშაძე:6).

ალექსანდრე მამულაშვილის, თელავის ისტორიული მუზეუმის ყოფილი დირექტორის პირად არქივში დაცულია „მოგონებები სტალინის კახეთში მოგზაურობის შესახებ“. მას 1938 წლის მარტში ამოუწერია ივანე ნიკოლოზის ძე უზნაძის ხელნაწერი ავტობიოგრაფიიდან შემდეგი: „ბოლშევიკური ფრაქციის წინადადების თანახმად გადაწყდა, რომ სოციალ-დემოკრატიული კონფერენცია მოწვეულ იქნას ქ. სიღნაღში. ამისთვის ქ. სიღნაღში 3 თუ 4 იანვარს ჩამოვიდნენ, მაგრამ რადგან პოლიციის ჯაშუშებმა ალღო აიღეს, ამიტომ კონფერენციის ადგილად ველისციხე იქნა არჩეული... ტვილისელი დელეგატები სოფელ გურჯაანში ჩემთან მოვიდნენ. კარგად მახსოვს, მათ შორის ამხანაგი კობა (იოსებ სტალინი). ჯაშუშების დადევნების გამო, ჩემთან რომ მივედით, მე საჩქაროდ შევიძინე გლეხკაცის სამოსი და ჩავაცვი: ქალამნები, პაჭიკები, კახური ნაოჭიანი ჩოხა, ახალუხი, ნაბდის ქუდი,

დახეული ფარაჯა და თავზედ შემოხვეული ყაბალახი. ასე გამოწყობილი ორი გლეხკაცის თანხლებით ფეხით ზამთარში ქარბუქში გომბორის გზით ტფილისისკენ გაემგზავრა” (მამულაშვილი:11). შემდეგ ავტორი საუბრობს 1906 წლის 5 იანვარს ველისციხეში გახსნილ კონფერენციაზე და წერს: „აზრთა დიდი შეხლა-შემოხლის შემდეგ გაიმარჯვეს სამოქალაქო ომის მომხრეებმა და ამხანაგი სტალინის რეზოლუცია მიიღეს.” აქვე ვკითხულობთ: „1906 წლის მაისში ტფილისის და თელავის კომიტეტებთან შეთანხმებით ვანო გურული (ხუნხუზა) შვიდი წითელ რაზმელით წინანდლისა და თელავს შუა ფოსტას დაუხვდა, რომელსაც მიჰქონდა ხაზინის ფული ტფილისისკენ და რომელსაც მიაცილებდა 19 სტრაჟნიკი და 100 კაზაკი. ნასომხარში გურული აღნიშნული რაზმელებით გზაში დახვდათ სროლა აუტეხათ კაზაკებს” (მამულაშვილი: 15).

თინათინ ბურჭულაძის, თელაველი რევოლუციონერის დავით ბურჭულაძის დედის, 1938 წლის ივნისში დაწერილი მოგონებაში ავტორი წერს, რომ მის შვილს და სხვა რევოლუციონერებს თბილისიდან ჩამოჰქონდათ გაზეთები „ისკრა“, „საქართველო“ და სხვა არალეგალური ლიტერატურა. ისიც ადასტურებს იოსებ ჯულაშვილის თელავში ყოფნას: „ჩემს ბინაზე ორი კვირის განმავლობაში ცხოვრობდა კობა, ეჭირა ერთი პატარა ოთახი, სადაც კითხულობდა, წერდა და სადამოობით აწყობდა საბუთებს” (მამულაშვილი: 34).

ალექსანდრე მამულაშვილს 1938 წლის თებერვალში ჩაუწერია არჩილ მეგრელიშვილის, სოფელ წინანდლის მცხოვრების მოგონება, რომელშიც ნათქვამია: „ამხ. კობა იყო სოფელ წინანდალში 1906 წლის ადრე გაზაფხულზე, კარგად არ მახსოვს რომელი თვე იყო. გვერდით ჰყავდა ორი კაცი ერთი ხუნხუზა, მეორე არ მახსოვს” (მამულაშვილი:21).

თელავის ისტორიულ მუზეუმში ასევე დაცულია დოკუმენტი სათაურით: „ასლების ასლები. სხვადასხვა პირთა მოგონებებისა ამხ. სტალინის 1906 წელს კახეთში ყოფნაზე(გადაგზავნილია მოსკოვში „ცკ“ მოთხოვნით 1938 წ. 24 დეკემბერი”, სადაც ვხვდებით ინფორმაციებს სტალინის კახეთში ყოფნაზე 1906 წელს (მამულაშვილი:62).

სხვა დოკუმენტში სათაურით: „წერილი ფ. მახარაძეს, შეუძლია თუ არა დაგვიდასტუროს სტალინის კახეთში ყოფნა“ ვკითხულობთ: „საქართველოს სსრ უმაღლესი საბჭოს პრეზიდიუმის თავმჯდომარეს ფ. მახარაძეს. თელავის მხარეთმცოდნეობის მუზეუმის მიერ არის შეგროვილი ფრიად საინტერესო მასალები სტალინის მოღვაწეობის შესახებ კახეთში. რევოლუციური ორგანიზაციებისადმი ხელმძღვანელობის გაწევის მიზნით სტალინი ყოფილა კახეთის სხვადასხვა ქალაქში და სოფელში” (მამულაშვილი:86). ეს წერილი 1938 წლის 5 ივლისით არის დათარიღებული და მასში აღწერილია სტალინის „ველისციხის კონფერენციაზე“ დასწრება, თელავში ყოფნა და სხვ. აქვე ნათქვამია: „მივმართეთ მარქს-ენგელს-ლენინის ინსტიტუტს, მაგრამ დამაკმაყოფილებელი პასუხი ვერც იქიდან მივიღეთ“ (მამულაშვილი:86).

1938 წლის 29 სექტემბერს, საქართველოს სსრ უმაღლესი საბჭოს პრეზიდიუმი უგზავნის წერილს: „თელავის სამხარეთმცოდნეო მუზეუმის დირექტორს ამხ. მამულაშვილს. თქვენი უაღრესად საყურადღებო წერილის საპასუხოდ ჩვენი დიდი და საყვარელი ბელადის ამხ. სტალინის კახეთში ყოფნის შესახებ 1905 წლის რევოლუციის

პარიოდში უნდა გაცნობოთ შემდეგი: მე დანამდვილებით ვიცი, რომ 1905 წლის რევოლუციის პერიოდში 1905 წელს ამხანაგ სტალინს უხდებოდა აგიტაციის და პროპაგანდის მიზნით კახეთში წასვლა” (არუთინოვი: 37). წერილს დასასრულს ვკითხულობთ: „მე ვფიქრობ, რომ თქვენ სრულიად მართებულად მოქცეულხართ, როცა სტალინის 1906 წლის დასაწყისში კახეთში ყოფნის შესახებ და აგრეთვე ველისციხის კონფერენციის შესახებ, ამ ამბების უშუალო მონაწილეთ მიმართეთ და როგორც ცოცხალი მოწმეები აალაპარაკეთ და შემდეგ მათი ნათქვამის შემოწმებას შეუდექით. ეს ნამდვილად მეცნიერული მიდგომაა ამ საკითხისადმი“ (არუთინოვი: 37).

როგორც ჩანს, ზემომოყვანილი წერილები და მათში მოყვანილი ფაქტები გარკვეულწილად აისახა შინაგან საქმეთა სამინისტროს არქივში დაცულ დოკუმენტში: „საქ.კპ.(ბ) ცეკასთან არსებული მარქს-ენგელს-ლენინის ინსტრუქციის საქართველოს ფილიალის ი. ბ. სტალინის ცხოვრების და მოღვაწეობის შემსწავლელი სექტორის“, 1945 წლის თებერვლით დათარიღებული ცხრა გვერდიანი გამოკვლევა-„ნაშრომში“, სათაურით - „ცნობები ი. ბ. სტალინის კახეთში ყოფნის შესახებ 1905-1907 წლებში“. იგი მთლიანად „ედღვნება“ იოსებ ჯუღაშვილის (სტალინი) კახეთში „მოღვაწეობას“ (შსსა, 8, 24, 38-45).

მასში მითითებულია, რომ ამ „ნაშრომის“ ავტორებმა მიზნად დაისახეს: „გამოკვლევა თუ სტალინს კახეთის რომელ სოფლებში და ადგილებში მოუწია ყოფნა და საქმიანობა. უკვე შეკრებილი ცნობების საფუძველზე, რაც მხოლოდ მოგონებების სახით არის, იკვეთება, რომ ტამერფორსიდან დაბრუნებული სტალინი გამგზავრებულა კახეთის სხვადასხვა სოფლებში... 1905 წელს კახეთის სოფლებში შედარებით ნაკლებად ჰქონდა ადგილი მასიურ რევოლუციურ გამოსვლებს, შეიარაღებულ ბრძოლას... პარტიული მუშაობის საწარმოებლად. გლახთა მასების დასახმარებლად... ი. ბ. სტალინს პირადად მოუხდა გამგზავრება კახეთის სხვადასხვა ადგილებში... კახეთში ი. ბ. სტალინის ჩასვლის შესახებ მრავალი პირი გვამღევს ცნობას ოცდათხუთმეტი კაცი. უფრო მეტი მასალა მოცემულია თელავის მაზრაზე, არის მასალა სიღნაღის მაზრაზეც, მაგრამ ჯერჯერობით ეს ცნობები არ შეიძლება ჩაითვალოს საბოლოოდ და დადასტურებულად“ (შსსა, 8, 24, 38-45).

„ნაშრომის“ ავტორებს ჩამოთვლილი აქვთ კახეთის ის ქალაქები და სოფლები, სადაც იოსებ ჯუღაშვილი ჩადიოდა. მითითებულია, რომ ქალაქ თელავში სტალინი სხვადასხვა დროს, მათ შორის 1906 წლის იანვარში ყოფილა, ესწრებოდა კრებებს და მიტინგებს, თვითონაც გამოდიოდა სიტყვით, შედიოდა კამათში მენშევიკებთან, სოციალისტ-ფედერალისტებთან. დოკუმენტში დასახელებულია თელავის მცხოვრები სხვადასხვა პირები, ვის ბინებშიც სტალინს ღამე გაუთევია: დათა ბურჭულაძე, სანდრო სუხიტაშვილი, გიორგი და სოსო აივაზაშვილები (აივაზოვი) და სხვები. აქვე ჩამოთვლილია საკმაოდ ბევრი ადამიანი, მათ შორის ქალაქ თელავის მცხოვრებლები, რომლებიც ადასტურებდნენ იოსებ ჯუღაშვილის თელავში ჩასვლას (შსსა, 8, 24, 38-45).

ზემოთ უკვე ვახსენეთ, რომ იმ პერიოდში „ხარება და გოგია“ დაჯგუფების წევრებს და ასევე მათთან დაკავშირებულ ზალიკო სვიმონიშვილს სოციალ-დემოკრატიული პარტიის ტერორისტებად მიიჩნევდნენ (სცსა, 113, 726: 30). მათ შორის

იყო ტერორისტი თელავის მაზრიდან - გიორგი ბერძენიშვილიც, მეტსახელით „ჟორჟიკა“ (სცსა, 17, 7915:3). გიორგი ბერძენიშვილი, წარმოშობით თელავის მაზრის სოფელ იყალთოდან იყო. ეს სოფელი მდებარეობს იმ პერიოდში ოსიურის სახელით ცნობილი სოფლის სიახლოვეს, სადაც ზემომოყვანილი თანამედროვეების მოგონებების მიხედვით იოსებ ჯულაშვილი 1906 წლის პირველ ნახევარში, სავარაუდოდ იანვრის პირველ რიცხვებში დაესწრო და გამოვიდა მიტინგზე. ჩვენს ხელთ არსებული სხვა მასალებიდან კი ჩანს, რომ 1906 წლის იანვრის მეორე ნახევარში იოსებ ჯულაშვილი კახეთიდან თბილისში დაბრუნდა. ამ დოკუმენტში აღნიშნულია, რომ იოსებ ჯულაშვილი და მასთან დაახლოებული რევოლუციონერი გიორგი აივაზოვი(აივაზაშვილი) ერთმანეთს დამორდნენ საგარეჯოს მახლობლად - იოსებ ჯულაშვილი თბილისში, ხოლო გიორგი აივაზოვი(აივაზაშვილი) თელავში დაბრუნდა ე.წ. „გომბორის გზით“ (შსსა, 8, 24, 38-45).

გზაზე გიორგი აივაზოვს(აივაზაშვილი) თავს პოლიციელები, თუ „სტრაჟნიკები“ დაესხნენ და მოკლეს. რაც შეეხება იოსებ ჯულაშვილს ცნობილია, რომ იგი 1906 წლის 28 იანვარს თბილისში ერთ-ერთ კონსპირაციულ ბინაში მწოლიარე ავადმყოფი, სამხედრო პატრულმა ბინის ჩხრეკისას კინაღამ არ დააპატიმრა. ეს ბინა ზოგიერთი ცნობით ვასო ბერძენიშვილს ეკუთვნოდა (შსსა, 8, 5:91). იოსებ ჯულაშვილს თან აღმოაჩნდა ყალბი პასპორტი გიორგი ბერძენიშვილის სახელზე (შსსა, 558, 658:222-223).

ვფიქრობთ, შესაძლებელია გამოითქვას ვარაუდი, რომ მან პასპორტი 1906 წლის იანვარში თელავის მაზრაში ყოფნის დროს ტერორისტ გიორგი ბერძენიშვილისგან მიიღო, თუმცა ობიექტურობა მოითხოვს აღინიშნოს, რომ იოსებ ჯულაშვილთან კავშირში სხვადასხვა პირების მოგონებებში დასახელებულია ვინმე გიორგი ბერძენიშვილი, რომელიც იმ დროს თბილისში ცხოვრობდა. იყო თუ არა ეს ადამიანი და ტერორისტი გიორგი ბერძენიშვილი ერთი და იგივე პირი, რეალურად ვისი პასპორტით ისარგებლა 1906 წლის იანვარის ბოლოს იოსებ ჯულაშვილმა ჯერ კიდევ დასადგენია.

გარდა ამისა, ჩვენს მიერ ზემომოყვანილი 1938 წლის 29 სექტემბრით დათარიღებული, საქართველოს სსრ უმაღლესი საბჭოს პრეზიდიუმის, სავარაუდოდ ფილიპე მახარაძის მიერ გაგზავნილ წერილში „თელავის სამხარეთმცოდნეო მუზეუმის დირექტორის მამულაშვილის“ სახელზე აღნიშნულია, რომ სტალინის 1906 წელს დასაწყისში კახეთში ყოფნის შესახებ: „მუშაობის გაგრძელება არა თუ სასურველია, არამედ აუცილებლად საჭიროა“ (არუთინოვი: 37). თუმცა, საბჭოთა პერიოდში ამ მიმართულებით გარკვეული მიზეზების გამო კვლევები აღარ გაუგრძელებიათ.

ამრიგად, ზემომოყვანილი მასალები საკმაოდ მნიშვნელოვანია და ვფიქრობთ, მათი შინაარსი იოსებ ჯულაშვილის (სტალინი) ოფიციალური ბიოგრაფიის მიმართ ახალი კითხვების დასმის უფლებას იძლევა და საჭიროა ამ მიმართულებით კვლევების გაგრძელება.

ლიტერატურა:

სიმაშვილი, თ., (2012) რევოლუციურ-ტერორისტული ორგანიზაცია „მთაწმინდის ჯგუფი“ და ილია ჭავჭავაძის მკვლელობასთან დაკავშირებული პირები, ჟურნალი „ცისკარი“, # 9, გამომცემლობა შპს.

„ელვა-ჯი“

შინაგან საქმეთა სამინისტროს არქივი, (ყოფილი პარტიული ორგანოების არქივი), ფონდი 8, აღწერა 2(1), საქმე 11

შინაგან საქმეთა სამინისტროს არქივი, (ყოფილი პარტიული ორგანოების არქივი), ფონდი 93, აღწერა 2, საქმე 11

შინაგან საქმეთა სამინისტროს არქივი, (ყოფილი პარტიული ორგანოების არქივი), ფონდი 8, აღწერა 2, ნაწილი 2, საქმე 24

შინაგან საქმეთა სამინისტროს არქივი, (ყოფილი პარტიული ორგანოების არქივი), ფონდი 8, აღწერა 2, ნაწილი 2, საქმე 5

შინაგან საქმეთა სამინისტროს არქივი, (ყოფილი პარტიული ორგანოების არქივი), ფონდი 558, აღწერა 4, საქმე 658

შინაგან საქმეთა სამინისტროს არქივი, (ყოფილი პარტიული ორგანოების არქივი), ფონდი 93, აღწერა 2, საქმე 35

შინაგან საქმეთა სამინისტროს არქივი, (ყოფილი პარტიული ორგანოების არქივი), ფონდი 8, აღწერა 2(1), საქმე 310

შინაგან საქმეთა სამინისტროს არქივი, (ყოფილი პარტიული ორგანოების არქივი), ფონდი 8, აღწერა 6, საქმე 17

შინაგან საქმეთა სამინისტროს არქივი, (ყოფილი პარტიული ორგანოების არქივი), ფონდი 8, აღწერა 2(1), საქმე 58

საქართველოს ახალი და უახლესი ისტორიის არქივი, ფონდი 2417, აღწერა 1, საქმე 236

საქართველოს ცენტრალური საისტორიო არქივი, ფონდი 17, აღწერა 1, საქმე 7915

საქართველოს ცენტრალური საისტორიო არქივი, ფონდი 17, აღწერა 1, საქმე 6341

საქართველოს ცენტრალური საისტორიო არქივი, ფონდი 94, აღწერა 1, საქმე 45

საქართველოს ცენტრალური საისტორიო არქივი, ფონდი 153, აღწერა 1, საქმე 1582,

საქართველოს ცენტრალური საისტორიო არქივი, ფონდი 113, აღწერა 27, საქმე 726

საქართველოს ცენტრალური საისტორიო არქივი, ფონდი 94, აღწერა 1, საქმე 53

კახეთში 1905 წ. რევოლუციური მოძრაობის ამსახველი მასალა, 1905-1907 წლებში ი.ბ. სტალინის მოღვაწეობის შესახებ კახეთში, არშაკა არუთინოვის მოგონება, (1934-1938) თელავის ისტორიული მუზეუმი, ფ.10826, რვეული 7

კახეთში 1905 წ. რევოლუციური მოძრაობის ამსახველი მასალა, 1905-1907 წლებში ი.ბ. სტალინის მოღვაწეობის შესახებ კახეთში, ნიკოლოზ ვაშაძე (1934-1938) თელავის ისტორიული მუზეუმი, ფ.11857, რვეული 38

კახეთში 1905 წ. რევოლუციური მოძრაობის ამსახველი მასალა, 1905-1907 წლებში ი.ბ. სტალინის მოღვაწეობის შესახებ კახეთში, ალექსანდრე მამულაშვილი, (1934-1938) თელავის ისტორიული მუზეუმი, ფ.11859, რვეული 68

**Members of "Red Squads" Operating in Kakheti and Ioseb Jughashvili (Stalin)
(According to Archival Materials)**

Simashvili Tengiz
Iakob Gogebashvili Telavi State University

Abstract

In the years 1905-1914, in Eastern Georgia - Kakheti, and in particular in Telavi District, the "Red Squads" were active, which were under the influence of various revolutionary parties, including the Social Democrats, and were actively engaged in terrorist and expropriation activities.

During the revolution of 1905-1907, as well as in subsequent years, terrorist acts were systematically committed in the city of Telavi, which were mainly carried out by the so-called terrorists connected with the local organization of the Telavi Social-Democratic Party. "Ggupists" were arriving. According to archival materials, "Ggupists" were quite active in Telavi in 1906-1908.

From the analysis of various archival documents, it can be seen that in January 1906, Ioseb Jughashvili came to Telavi, East Georgia, in order to create revolutionary agitation in the provinces and to form "red squads". This is confirmed by the materials preserved in the funds of the Kakheti regional branch of the National Archives of Georgia, the archives of the Ministry of Internal Affairs, and the Telavi Historical Museum.

Key words: Telavi, Khaxeti, Revolution, Terrorists, Ioseb Jugashvili (Stalin)